

Danske litteraturhistorier udgivet 1950–1972

Af METTE WINGE

Når man betragter de sidste ca. 20 års litteraturhistorier under et, er det iøjnefaldende at kun et par enkelte prætenderer at være primær forskning; for de fleste gælder at det er tidligere generationers forskning, der udmøntes på forskellig vis, alt efter hvem fremstillingen er beregnet for. Det betyder at principperne for fremstillingen med enkelte betydningsfulde undtagelser er de samme som for den ældre forskergeneration – og hermed tænkes der på Vilh. Andersen/Brix-generationen. Litteraturbegrebet er derfor det traditionelle – pilles der ved det sker det i form af en indsnævring som fx. hos F. J. Billeskov Jansen, der i *Danmarks Digtekunst* udelukkende behandler fiktionslitteraturen. Det man behandler i periodens litteraturhistorier er den litteratur, der har haft betydning for den litterære udvikling og den litteratur, der ikke er blevet raderet væk af den ubønhørlige, men ikke kortlagte proces, der hedder den litteraturhistoriske selektion. Det traditionelle litteraturbegreb indbefatter hverken den i øjeblikket så populære triviallitteratur eller børnelitteraturen, når det ikke netop drejer sig om en så berømt børnelitterær forfatter som H. C. Andersen.

Litteraturhistorier skrives som oftest med et bestemt publikum for øje. Vi har den populære fremstilling, der skal kunne læses af alle uden særlige lærdomsforudsætninger; man har den der er beregnet for elever på et nærmere fikseret undervisningstrin, og vi har den, der henvender sig til et udenlandsk publikum, og endelig har vi den »videnskabelige« fremstilling, der forudskikker at læseren befinder sig på nogenlunde samme niveau som forfatteren.

For de tre populære kategorier litteraturhistorier gælder det, at litteraturen i dem gerne sættes i forhold til noget, der i forvejen er kendt af læseren. I den populære fremstilling er det ofte en aktuel begivenhed, et aktuelt værk; i skolelitteraturhistorien noget eleven kender i forvejen, måske fra et andet fagområde, og i den der er beregnet for udlændinge gerne forfatterskaber kendt fra den hjemlige litteraturhistorie.

Et problem som alle litteraturhistoriske skribenter må tage stilling til er udvælgelsesproblemet, reduktionen. Hvordan sammentrænge, hvordan gruppere stoffet, således at fremstillingen bliver nogenlunde overskuelig? Rahbek og Nyerup satte i deres sidste bind de danske forfattere op på række og forsøgte ikke at skabe noget perspektiv i fremstillingen, hvad der måske var den væsentligste grund til at *Bidrag til den danske Digtekunsts Historie* hurtigt føltes forældet. N. M. Petersens *Bidrag til den danske Litteraturs Historie* er derimod – selv om hans litteratursyn er romantikerens og selv om hans fremstilling i passager er en punktfremstilling – stadig læsværdig bl. a. fordi han valgte sig nogle udsigtspunkter og lavede en hierarkisk fremstilling. Vilh. Andersens tre bind af *Illustreret dansk Litteraturhistorie* er for 1700-tallets vedkommende på grund af de tre hovedskikkelser (Holberg, Ewald og Baggesen) og den deraf affødte gruppering fremkommelig, mens de to bind om 1800-tallet med deres generationsrækker og den dermed forbundne opmarch af en mængde skribenter som bekendt er vanskelige at læse.

De to mest almindeligt anvendte sammentrængningsmåder er enten at sige lidt om mange forfattere og mange værker, eller også at sige noget mere om et mindre antal forfatterskaber, idet man udvælger sig nogle markante og lader andre ligge. Ved den første fremgangsmåde undgår man uberettiget at selekttere forfattere fra, men minussiden er at det bliver vanskeligt at se det litterære landskabs konturer på grund af de mange detaljer. Ved den anden fremgangsmåde opnår man at landskabsbilledet (for at blive i metaforikken) fremstår med en enkelhed og med en så klar fordeling af lys og skygge, at billedet netop på grund af sin klarhed fortegnes – overskueligheden bliver i sidste instans til uoverskuelighed. Man kan også sammentrænge ud fra et aktualitetssynspunkt, sådan at den ældre digtning får mindre rum og plads, alene fordi den er ældre, hvorved den nyere implicit får en højere vurdering. Der er flere andre måder at reducere på, og om det er gjort forsvarligt kan man kun måle ved at se på hvem bogen henvender sig til, ved at gå ind på dens præmisser og se på sammenhængen mellem disse og dens konklusioner.

Selv om F. J. Billeskov Jansens *Danmarks Digtekunst*¹ blev søsat så tidligt som i 1944, er det rimeligt her at inddrage værkets 3. bind, som udkom i 1958. *Danmarks Digtekunst* er som bekendt en genrehistorisk gennemgang af den danske fiktionslitteratur, digtekunsten,

eller som BJ udtrykker det, den litteratur der er æstetisk relevant. Værket har teoretisk baggrund i *Poetik*, der udkom første gang 1941–45.

Der hersker gerne overensstemmelse mellem en forskers valg af metode og hans materiale; findes denne overensstemmelse ikke, så bliver resultaterne sædvanligvis magre. Overensstemmelse mellem metode og materiale er i tilfældet *Danmarks Digtekunst* stor for bind et og to's vedkommende. Dette hænger sammen med at litteraturen for en stor parts vedkommende i 1600- og især 1700-tallet blev skrevet ud fra et genresynspunkt; genren var grundpillen og at udfylde genreskemaet var et mål for klassicismens forfattere. I 1800-tallet blev genreopfattelsen kraftigt betvivlet af romantikkens slægtled, og det kunstneriske mål var at skabe et universelt kunstværk, hvor alle genrer virkede sammen, og en genregennemgang af sådanne værker strider derfor imod selve stoffet. At BJ i bd. 3, der dækker tiden 1800 til 1860'erne, har følt denne uoverensstemmelse mellem metode og stof kan bl. a. ses af, at universalromantikkens første slægtled er trukket ud af genregennemgangen og placeret for sig som en indledning. Først herefter, når de kraftigste universalromantiske udslag har lagt sig, og digterne elskværdigvis igen skriver i de gamle genrer, kan systemet atter anvendes. I afsnittene om den lyriske kunst anes vanskelighederne igen, og digtgennemgangen kan undertiden nærme sig katalogopremsningen, mens man i afsnittene om den dramatiske kunst ser de gunstigste resultater af BJ's metode – bedre fremstilling af 1800-tallets drama har vi ikke.

Om genresynspunktet kan føres igennem på de sidste 100 års litteratur, ved vi endnu ikke. Man må meget håbe, at værkets fjerde bind udkommer; torsoer har vi nok af, og det ville være blodig synd om både *Danmarks Digtekunst* og Oluf Friis' *Den danske Litteraturs Historie* skulle forblive ufuldendte; begge værker er imponerende lærdomspræstationer, og begge er præget af deres forfatters stærke engagement og personlige holdning.

Det største litteraturhistoriske »hit« har, som det vil være bekendt, været *Dansk Litteratur Historie* (DLH)² udsendt af Politikens forlag under redaktion af P. H. Traustedt. Værket udkom i fire bind fra 1964 til 1966, og i en ny med let hånd revideret udgave i 1970. Hermed var værket trykt i 70.000 sæt. At DLH har udfyldt et latent behov synes oplagt, det kan ikke være effektiv forlagsreklame alene der skaber et så stort salg. Men mon ikke et stort antal købere

trods alt må karakteriseres som et sekundært publikum i Sven Møller Kristensens forstand?

Som værkets forgænger, og det som DLH er tænkt som afløser af, nævnes Carl S. Petersen og Vilh. Andersens *Illustreret dansk Litteraturhistorie* (IDL), selv om forskellene mellem de to værker er nok så markante som lighederne. IDL var tænkt og drømt som den brede, populært fortalte fremstilling af den samlede danske litteraturs historie, men det blev det kompakte, tungt – både med hensyn til ideer og realia – læssede værk, hvis krav til læserne var store. Drømmen om popularitet gik således ikke i opfyldelse for de to lærde herrer, men deres værk står som en af bautastenene i den danske litteraturs udforskning. DLH er derimod virkelig blevet det populære værk og et langt mindre omfangsrigt værk. Man har stort set skåret videnskabshistorien fra, i enkelte tilfælde inddrages den, men kun som et akkompagnement til fremstillingen af den skønne litteraturs historie. Endvidere har man skåret hårdt i den ældre tids litteratur. Værket breder sig ud imod vor tid, og sammenholder man bd. 1 og bd. 4 ser man at litteraturen fra ca. 200 e.K. til Baggesen, altså 1600 års litterære frembringelser, optager 619 sider mens litteraturen i de fyrre år fra 1920 til 1960 får 530 sider. Synspunktet kan vist kun forsvares udfra et popularitetshensyn, for det smerter at se forfattere som Kingo og Bording klemte nede på ganske få sider. Værkets konsekvens ligger altså i, at det kun medtager det, som man formoder har nogen aktuel interesse, og man kan derfor frygte, at det forældes hurtigere end IDL, for aktualitetssynspunktet undergraves vel hurtigere end alle andre. Hvem husker i dag Profumo-skandalen, som inddrages i forbindelse med Oehlenschlägers *Dina* (2, s. 108)? Det er muligt, at man for at værgе sig mod denne indbyggede forældelse, har valgt at tage næsten enhver skrivende pen fra den nyeste tid med, måske udfra den betragtning, at nogle af dem vil blive stående, og at værket dermed også i fremtiden vil have sin berettigelse. Udfra popularitetssynspunktet har man også valgt biografisk-psykologisk metode som mest velegnet for de tre første binds vedkommende, i det fjerde taler værkerne i højere grad uden støtte i forfatternes liv. Højdepunkterne er Billeskov Jansens gennemgang af Holberg og Ewald og Oluf Friis' af 1820'erne og 30'erne, der ligesom Hakon Stangerups Edvard Brandes-portræt er meget fængslende.

Forskellen mellem DLH og IDH fremgår også af litteraturhenvisningerne. Hvor Carl S. Petersens, selv om de naturligtvis var selek-

tive, medtog et stort antal titler på alle sprog (også latin), medtager DHL kun de centrale, helt oplagte ting og lader specialiteterne ligge. Den interesserede læser kan komme videre enten gennem henvisninger i de medtagne værker eller ved at gå til IDH – de to værker fungerer side om side.

Man kan næsten vove den påstand, at den typiske litteraturhistorie i de sidste ca. 20 års litteraturhistoriske udgivelser er fremstillingen beregnet for udlændinge. Nogle af dem er skrevet for et nordisk publikum og derfor udsendt på dansk, mens andre er udsendt på henholdsvis engelsk, fransk og tysk.

Da P. M. Mitchell i 1957 lagde sin tungtlastede *A History of Danish Literature*³ på bordet, udfyldte han et længe følt behov for en litteraturhistorie beregnet for engelsk læsende. Man havde måttet klare sig med Elias Bredsdorffs i sig selv overskuelige og veldisponerede artikel – men dog kun en oversigtsartikel – i samlingsværket *An Introduction to Scandinavian Literature* (1951).

Mitchell's metode kan karakteriseres som komparativ/kulturhistorisk, en i metodologisk henseende mærkværdig bastard, som dog hos M. viser sig at være brugbar. Kulturhistorien er den der rigest bidrager til forståelse af de litterære værker, der igen fortæller os om hele den menneskelige eksistens, siger M. I gennemgangen af de enkelte perioder kommer den kulturhistoriske baggrund ind som henvisninger til og inddragelse af udenlandske forfattere og tænkere. Heiberg ses således i forbindelse med Hegel, Brandes som en parallel til Steffens og som den der kanaliserer europæiske ideer ind i dansk åndsliv. Forfatterne sættes i relation til hinanden, og undertiden fremstår der et autonomt forfattersystem, hvor igennem man kun svagt fornemmer historiske og kulturhistoriske begivenheder.

M. medtager et meget bredt udvalg af forfattere; selv om han hævder i forordet, at han har måttet udelade mange, så er hans litteraturhistorie med hensyn til forfatterudvalget den fyldigste af stakken beregnet for udlændinge. Hos ham savner man hverken Zacharias Nielsen eller Carl Ewald.

M.'s mest imponerede indsats er vel nok fremstillingen af efterkrigstidens litteratur, især af Heretica-bevægelsen. Hans vurdering er skrevet få år efter tidsskriftets ophør, og hans hånd ryster ikke, selv om det er et stykke samtidslitteratur han bedømmer. Heretica beskrives med udgangspunkt i Vilh. Grønbech som får to fulde sider, men

med den viden man har i dag om M.'s Grønbech-interesse, forundrer det ikke så meget. (M.'s bog om Vilh. Grønbech udkom i 1970).

Frédéric Durands *Historie de la littérature danoise* (1967)⁴ er skrevet »udefra«. Han giver sig tid og plads til at fortælle om landets og sprogets oprindelse, om de arkæologiske funds oplysninger om kulturvaner fra de tider, hvor man ikke har skriftlige vidnesbyrd. D. lægger endvidere vægt på at fremstille de sociale strukturer i de forskellige tidsaldrer, og han præsenterer hovedtræk af og vigtige begivenheder i den politiske historie, altsammen elementer som integreres i fremstillingen af den danske litteraturs udvikling. D. tager som Mitchell og som Hanne Marie og Werner Svendsen (se nedenfor) et stort antal forfattere med, ligesom han også inddrager faglitteraturen i det omfang den har betydning for forståelse af tidsånden. Han fører sin fremstilling op til Ole Wivel i 1950'erne og han vedgår selv, at det er en vanskelig sag at skildre en samtidig litteratur i et historisk perspektiv, og han gør heller ikke meget ud af tiden efter 1. verdenskrig, men lægger hovedvægten på 17 og 1800-tallets frembringelser.

At få Holberg til at se ud af noget over for et publikum af franskmænd er svært; men det lykkes D. at få Holbergs egenart frem, han bliver til en meget dansk forfatter og til en meget stor forfatter, et af verdenslitteraturens store numre. D. er i det hele taget meget varsom med at pege på fransk litteratur som forbillede for den danske, han gør mere ud af den germanske indflydelse; undertiden er han næsten for tilbageholdende fx. med hensyn til Brandes brug af Taine.

Af nogenlunde samme omfang og vægt som Durands franske og Mitchell's engelske er Hanne Marie og Werner Svendsens *Geschichte der dänischen Literatur* (1964)⁵. Synsvinklen hos de to minder også om den i de tidligere omtalte værker; her sætter man dansk litteratur i forhold til den tyske og lader i øvrigt forfatterpersonligheden være det konstituerende element. Skønt både Mitchell og Durand er traditionelle i deres syn på mangt og meget og skønt man ikke finder mange nyvurderinger i deres bøger, så er det personlige engagement dog større end hos de sobre men stærkt traditionsbundne HMS og WS.

De tre bøger minder også om hinanden i det ydre. De har alle et lidt officielt præg, er omhyggeligt sat og med et pænt men kedeligt illustrationsmateriale – ingen af de tre markerer noget nyt med hen-

syn til tilrettelægning – der er således god overensstemmelse mellem det ydre og det indre.

Af svenske modersmål- og litteraturstuderende forlanger man et vist kendskab til dansk sprog og digtning og for dette publikum blev der udgivet to bøger, nemlig Niels Kofoeds *Hovedlinier i dansk litteratur* (2. udg. 1968)⁶ og Aage Kabells *Faser af dansk digtning* (1959)⁷. For begge bøger gælder at forfatterne griber reduktionen an på en ret utraditionel måde og laver sig andre indfaldsvinkler til stoffet end sædvanligt.

Niels Kofoed har valgt at udelade alle de forfatterskaber, som ikke »i den almindelige bevidsthed er virkeligt repræsentative« som det hedder, og at en forfatter er repræsentativ betyder – formentlig – at han kan læses umiddelbart i dag. Kofoeds bog bliver derfor i højere grad en præsentation af læseværdige forfattere end en fremstilling af litteraturens udvikling. Han skildrer de store forfattere, for reduktionen går på forfatterskaber ikke på værker, i en kortfattet, næsten lapidarisk stil, og han forankrer de behandlede forfatterskaber til idéhistorien, mens han i gennemgangen af de enkelte forfatterskaber anvender biografisk-psykologisk metode. Kofoed tillader sig ikke mange svinkeærinder undervejs, men på trods af den kortfattede, til tider nærmest afsnappede fremstillingsform, formår han dog at få en del facetter frem i forfatterfysiognomierne, fx. er således Grundtvig-portrættet både levende og nuanceret. Kofoed lægger vægten på 1800 og 1900-tallets litteratur, og han forsøger at trække linien helt op til omk. udgivelsestidspunktet.

Aage Kabells *Faser af dansk digtning* (1959) er nok den originaleste af de mindre litteraturhistorier udgivet i tiden fra 1950 til ca. 1970. Hans bog henvender sig også til svenske studerende, men han forudsætter en større forhåndsviden hos sine læsere og en tro på, at læserne kan slå op i litterære håndbøger etc, for han spilder ikke megen plads på forfatterdata, og hans bibliografiske oplysninger er sparsomme.

Aage Kabell nævner i indledningen Billeskov Jansens *Danmarks Digtekunst* som forbilledet og støtteværket, men i stedet for som BJ at bruge genren som konstitutionsformel bruger han perioden. Periodiseringsproblemet er et delikat og derfor undertiden diskuteret problem. Det debatten bl. a. har drejet sig om, er hvilke elementer af

idéhistorisk, genrehistorisk, stilhistorisk og litterærhistorisk art der indgår, bør indgå i den syntese som en periodebestemmelse er. Undertiden støder man på nærmest intuitive formler, som ophøjes til at være etiketter på og nøgler til hele epoker. Da Aage Kabell holder sig til »det litterært relevante« for at bruge en omskrivning af BJ, er det undertiden vanskeligt at gennemskue, hvad det er han laver sine periodebestemmelser på; hvad fx. betegnelsen »Heroismen«, tiden fra ca. 1900 til 1. verdenskrig, indebærer udover kendetegn hentet fra de skønlitterære værker. Kabell overholder strengt sin periodeinddeling; han skærer fx. forfatterskaber, der strækker sig over flere perioder over, hvad der går ud over forfatterskabets helhed, men giver en rimeligere forståelse af den litterære udvikling.

Faser af dansk digtning er således i sin disponering og i sit grundsyn forskellig fra de fleste mindre litteraturhistorier, og Kabells formuleringer og vurderinger er det også. Han kan sige sig fri for den klichébrug som ellers er almindelig i litteraturhistorier, og som vel hænger sammen med den særlige tradition, der gælder for litteraturhistoriske skrivelser.

Det i 1972 udkomne værk *Nordens Litteratur*⁸, redigeret af Mogens Brøndsted hører også hjemme i denne gruppe af litteraturhistoriske oversigtsværker beregnet for udlændinge. Det præciseres i forordet hvad hensigten er: »Afsnittene om hvert enkelt lands litteratur er ikke i første række skrevet for dette lands egne læsere, men for litteraturinteresserede fra de øvrige nordiske lande.« Redaktionen understreger også, at der ikke er tale om primær forskning, men at værkets nyindsats består i sammenstillingerne og jävnføringerne mellem de vigtigste skandinaviske forfatterskaber og litteraturstrømninger.

Selv om det danske afsnit således ikke er beregnet for danskere, er det blevet læst af en sådan – og det er vel tilladeligt. Det er Mogens Brøndsted, der står for de danske afsnit, og der er her tale om en fra hans hånd nyskreven fremstilling. For den ældre tids vedkommende disponerer MB sit stof på næsten samme måde som i *Danmarks Litteratur*, skrevet sammen med Sven Møller Kristensen (se nedenfor).

MB vælger at behandle færre forfatterskaber end fx. Mitchell. Ser man på tre nu næsten bortvisekede forfattere, som i gamle dage udgjorde en litteraturhistorisk remse: Pram, Tode og Overskou, så er

Pram behandlet hos Mitchell, ingen af dem i *Nordens Litteratur* og alle tre i *Illustreret dansk litteraturhistorie*.

MB har lavet litteraturhistorie på 1950'erne og 60'ernes litteratur, d.v.s. han har vovet springet ud på de mange favne vand, og her satses han på Rifbjerg som den store forfatter fra disse ti-år, han får hele fem sider. Her er ingen kompromiser – og heri ligger også en af værkets ny-indsatser. Sammenligner man denne fremstilling med den i Politikens litteraturhistorie ser man forskellen på en katalog-opremsning og en konsekvent – men muligvis forkert – hierarkisk gruppering af stoffet.

Det er en stor skam, at litteraturhenvisninger er så begrænsede som de er; de indskrænker sig til ganske få titler (5 i alt) på danske litteraturhistorier og nogenlunde det tilsvarende om de øvrige nordiske landes litteratur plus en oversigt over oversættelser af finsk, færøsk og islandsk skønlitteratur. Der er nogle generelle henvisninger til oversigtsværker på samnordisk basis, men det er svært at gennemskue, hvorfor man af alle måder har valgt at gøre det på denne – det svækker værkets anvendelsesmuligheder.

De litteraturhistorier som skal behandles i det følgende henvender sig fortrinsvis til studerende, gymnasiaster, HF-studerende, højskoleelever m.v. Den første Sven Møller Kristensens *Dansk litteratur 1918–50* (1950)⁹ behandler som angivet i titlen kun en begrænset del af den litterære udvikling. Bogen har været en sej succes, den så sin 7. udgave i 1965, og er sammen med *Dansk litteratur* af ham og Brøndsted vel en af de allermest anvendte litteraturhistorier.

Første udgaven – som ligger til grund her – rummer en enkelt betragtning over vanskelighederne ved at skrive historie på noget som af den skrivende ikke opleves som historie: »Det er klart, at der vil fremkomme et kaotisk indtryk, når man står med næsen helt inde imod billedet, og det er sandsynligt, at man vil opdage både linier og mønstre, når man træder et par skridt tilbage og studerer billedet med tålmodighed« (p. 7).

At der er en sammenhæng mellem litteraturen og det samfund den er blevet til i, har SMK aldrig betvivlet og i bogen inddrages da også de manges økonomiske vilkår og forfatternes stilling, ligesom han gør rede for de forskydninger af socio-økonomisk art, som foregik i det behandlede tidsrum og som danner baggrunden for litteraturens

udvikling. SMK trækker også linier til andre kunstretninger bl. a. til malerkunsten.

Bogen er en komponeret gennemgang. SMK sætter forfatterskaber sammen som tildels kontrasterer og tildels supplerer hinanden. Det mest udprægede eksempel på denne pædagogiske teknik er sammenstillingen af Kaj Munk, Nis Petersen og Hans Kirk, der dels repræsenterer tre forskellige og for 30'erne og 40'erne typiske livsholdninger og dels tre forskellige genrer (dramaet, lyrikken og prosaen). Denne sammenstilling kan dog kun føres igennem ved hjælp af nogle afhuggede hæle og tæer, således bliver Nis Petersens prosaværker næsten klemmt helt ud, for at han kan fremstå som lyrikeren.

Den litteraturhistoriske bedømmelse af 40'erne er naturligvis gjort med let hånd, og den afvisende holdning over for Heretica-kredsens metafysik, som SMK senere har givet udtryk for, mærkes kun i ringe grad her. Og en af grundene til at *Dansk litteratur 1918–50* har holdt sig så godt er måske denne faglige balance mellem personlige anti- og sympatier, der dog aldrig bliver til knasende objektivitet.

SMK og Mogens Brøndsteds tidligere nævnte *Danmarks litteratur* (1. udg. 1963, 2. udgave som billigbog 1964)¹⁰ er vistnok tænkt og skrevet som en skolelitteraturhistorie beregnet som afløser af Georg Christensens, Hans Kyrres, Svend Norrilds og hvad de øvrige veltjente, men på flere punkter forældede litteraturhistorier beregnet for ungdommen hedder.

MB og SMK har som nævnt delt stoffet mellem sig, således at MB skriver om tiden op til ca. 1870 og SMK om tiden op til ca. 1950.

Fremstillingen indledes med et essay »Om at læse«, hvor nogle af grundsynspunkterne præsenteres. Her står bl. a., at hvis opmærksomheden rettes mod hvad der udsiges i et værk, istedet for hvordan det siges, så opleves værket ikke som kunst. Denne understregning af kunstdimensionen er karakteristisk for bogen, også for SMK's afdeling, idet han henfører den litterære udvikling til de andre kunstformers og til filosofiens og fysikkens landvindinger og ikke i særlig grad til »basis« d.v.s. den materielle underbygning, og herved adskiller bogen sig fra *Dansk litteratur 1918–50*.

Om begrebet litteraturhistorie siges det, at den (litteraturhistorien) skildrer litterære forløb i sammenhæng, at den skaber perspektiver og at den fremhæver de væsentlige værker, giver dem relief og baggrund. Hvordan litteraturhistorien er kommet til at præsentere netop

disse værker berøres ikke – den er åbenbart et *fait accompli* med hensyn til udvalget.

MB behandler den norrøne litteratur, hvad der ikke er almindeligt; ellers er hans vel- og letskrevne gennemgang traditionel i den forstand, at han følger den traditionelle periodeinddeling med inddragelse af europæisk litteratur, når den har haft væsentlig betydning for den danske: Molière og Théâtre Italien for Holberg, tysk romantisk filosofi for Oehlenschläger etc. MB lader smukt den gamle tid omk. 1860 klinge ud med et Kaalund-citat, hvormed han får det til at se ud som om idealismen dør ud med Brandes, og det er da vist en pædagogisk virkningsfuld forkortning, som der ikke er fuld dækning for. Litteraturlisten er det kedeligste ved bogen, den er overordentlig sparsom selv for en gymnasiebog at være.

Jørgen E. Tiemroth: *Dansk litteratur. Fra runepoesi til modernisme* (1965)¹¹ henvender sig til nogenlunde samme publikum som MB og SMK, og hans bog har nogenlunde samme omfang. Tiemroth er komparatist: han sætter de behandlede værker ind i en idéhistorisk sammenhæng og i gennemgangen af værkerne peger han på de forbilleder forfatterne har haft og han lader deres værker indgå i den litterære tradition. Om Holbergs komedier får man følgende oplysning: »Komedierne har deres forudsætninger i Terents' og Plautus' latinske komedier, den italienske *commedia dell' arte* og Molière. Terents og Plautus' komedier, der er bearbejdelser af Menanders yngre attiske er intrigestykker . . .« (s. 43). Tullin sættes i forbindelse med Young, Ewald med Shakespeare og Ossian, Winther med Byron-Heine, det moderne gennembrud i forhold til Comte, Taine, Sainte-Beuve, Renan, Turgenjev o.s.v., så selv om Tiemroths bog på sin vis er letlæst, forudsætter han dog en ganske solid litteraturhistorisk referensramme hos sine læsere, hvad hverken bogens anlagspræg eller lay-out i første omgang tyder på.

Preben Ramløvs *Dansk Digtning Historie* (1965)¹² er den eneste af de her behandlede bøger, der har tendens til at rokke ved litteraturbegrebet – men det gøres kun sporadisk, der er ikke tale om en principiel ny holdning. PR medtager folkeeventyr og -sagn, hvad man ikke er vant til, og han inddrager også eksempler på væsentlig børnelitteratur, men om en egentlig integration af børnelitteraturen er der ikke tale.

PR adskiller sig også fra flertallet ved at lægge hovedvægten på

den ældre litteratur, fordi han finder at det er den der volder de største forståelsesvanskeligheder bl. a. på grund af manglende fornemmelse for tiden. PR er dog ingen foragter af nutiden, aktuelle begivenheder inddrages hele vejen igennem som parallelfænomener.

Skal man gøre det litteraturhistoriske bo op på grundlag af de sidste ca. 20 års litteraturhistoriske udgivelser, så må man konkludere, at selv om aktiviteten har været stor og selv om vi har fået en række overskuelige og lettilgængelige værker, så er der bortset fra F. J. Billeskov Jansens *Danmarks Digtekunst* ikke sket nogen særlig nytænkning på området. Litteraturhistorieopfattelsen har ikke ændret sig – og vi er endnu ikke blevet beriget med fx. litteraturhistorier med tyngdepunktet lagt i det materielle (Bomholts ortodoks »gammel«-marxistiske *Dansk digtning fra den industrielle revolution til vore dage* (1930) er helt forældet) eller med bøger hvori det traditionelle litteraturbegreb er blevet alvorligt anfægtet eller udvidet. Men noget nyt er dog på vej. Aage Henriksen og en kreds af interesserede omkring ham har i nogle år arbejdet med et større litteraturhistorisk projekt, hvoraf man har offentliggjort forskellige brudstykker *Meddelelser fra Dansklærerforeningen* 1970, nr. 4 og *Kritik*, nr. 17). Et af de offentliggjorte kapitler er en skitse til forord skrevet af Aage Henriksen. Heraf fremgår det, at man vil forsøge med en ny form for reduktion, idet man vil lade ideerne om, hvad meningerne igennem tiderne med et menneske har været, være det overordnede princip for og ledende synspunkt i fremstillingen. »Det er bogens formål at skildre de store tvingende virkelighedsfortolkninger, som har været samfundsskabende, og vise, hvordan de har forgrenet sig ind i og dannet konflikt med de enkelte menneskers jordnære forestillinger og interesser. Litteraturens historie er her inddelt i tre hovedafsnit, som benævnes efter de autoriteter, som forvalter de højeste værdier: *Slægten* (–1300), *kristendommen* (1100–1870), *samfund og videnskab* (1870–)«. (*Kritik*, nr. 17, s. 90).

Såvidt man kan skønne af de andre, indtil nu offentliggjorte bidrag, synes værket at nærme sig idéhistorien, og en sådan synsvinkel har ikke været konsekvent anlagt på litteraturhistorien i de senere år.

Noget nyt er også bidraget til en strukturel litteraturhistorie, som har set dagens lys med Jens Kr. Andersen og Leif Emerek: *Aladdin-Noureddin traditionen i det 19. århundrede*¹³. Heri behandles et stort episk materiale, hvoraf et mindre antal titler beskrives nøjere og

sættes i forhold til lykke-begrebet, som forfatterne finder konstituerer en særlig national litterær tradition. Den anvendte model er – hvad titlen angiver – lavet på Oehlenschlägers *Aladdin*, og Andersen og Emerek påviser, hvordan denne særlige tradition nedbrydes i løbet af 1800-tallet. Selv om det kun er en del af litteraturen der beskrives er det en meget væsentlig del, og de to forfattere viser med stor tydelighed, at strukturbegrebet også er brugbart i en litteraturhistorisk sammenhæng.

Så en del nye ting er under opsejling. Der går endvidere rygter om en marxistisk litteraturhistorie; så de næste år kan måske fremvise en radikal nytænkning på det litteraturhistoriske felt – om det nye så bliver bedre, bliver en anden sag.

Litteraturliste:

- (1) F. J. Billeskov Jansen: *Danmarks Digtekunst*. Munksgaard, 1944–58. 2. udg. 1964. Bind 1–3.
- (2) *Dansk litteratur historie*. Redaktion og billedudvalg: P. H. Traustedt. Politiken 1964–66. 2. udg. 1970. Bind 1–4.
- (3) P. M. Mitchell: *A history of danish literature*. With an introductory chapter by Mogens Haugsted. Gyldendal, 1957. 322 s.
- (4) Frédéric Durand: *Historie de la littérature danoise*. Gyldendal, 1967. 363 s.
- (5) Hanne Mario und Werner Svendsen: *Geschichte der dänischen Literatur*. Gyldendal, 1964. 541 s.
- (6) Niels Kofoed: *Hovedlinier i dansk litteratur*. Gad, 2. udg. 1968. 253 s.
- (7) Aage Kabell: *Faser af dansk digtning*. Rosenkilde og Bagger, 1959. 228 s.
- (8) *Nordens Litteratur*. Red. af Mogens Brøndsted. Gyldendal, 1972. Bd. 1–2.
- (9) Sven Møller Kristensen: *Dansk litteratur. 1918–1950*. Munksgaard, 1950. 7. udg. med tillæg 1952–64: Munksgaard, 1965.
- (10) Mogens Brøndsted og Sven Møller Kristensen: *Danmarks litteratur*. Gyldendal, 1963. 2. udg. 1964. Bind 1–2.
- (11) Jørgen E. Tiemroth: *Dansk litteratur. Fra runepoesi til modernisme*. Aschehoug, 1965. 224 s.
- (12) Preben Ramlov: *Dansk digtnings historie*. Ill. af S. Hjort Nielsen. Gjellerup, 1965. 392 s.
- (13) Jens Kr. Andersen og Leif Emerek: *Aladdin-Noureddintraditionen i det 19. århundrede. Bidrag til en strukturel litteraturhistorie*. Akademisk Forlag, 1972. 223 s.